

Szabó Miklós

A hadtudományi tevékenység a Magyar Néphadseregben és a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián az 1970-es évek második felében

A Hadtudomány 2013/1–2. számában az olvasók megismerkedhettek a magyar hadtudomány fejlesztése érdekében az 1970-es évtized első felében néphadseregi és akadémiai szinten meghozott döntésekkel, azok eredményeivel és időnkénti kudarcaival. A szerző úgyszintén bemutatta az ebben a periódusban hadtudományi fokozatot szerzett 42 főt, s a legjelentősebbnek ítélt értekezések címeinek felidézésével érzékeltette, hogy mennyiben járulhattak hozzá az ebben a fél évtizedben felmerült lényegi hadművészeti kérdések megválaszolásához. Jelen tanulmányában a szerző e folyamat 1975–1979. évi továbbfejlődését foglalja össze.

A '70-es évek második fele egyértelműen az egyre mélyülő újabb hidegháborús periódus jellegét öltötte magára. Az e kort vizsgáló egyik kiemelkedő szakember – egyebek mellett – olyan „vezérszavakat” fogalmazott meg ennek jellemzésére, mint a „Détente [enyhülés] megtorpanása”, „az amerikai–szovjet katonai bipolaritás és a stratégiai szimmetria, a paritás folytatódása”; „az USA, a Szovjetunió és Kína tripolaritása”, „a 2. kooperatív konfrontáció”, „Angola”.¹ Olyan események jellemezték, mint Ford elnök törli szótárából a „Détente” szót; a Szovjetunió telepíti az SS–20-as rakétákat; szovjet–kubai aktivitás fokozódása Etiópiában, Mozambikban, Dél-Jemenben; Carter elnök fokozott fegyverkezési programja; vietnami intervenció Kambodzsában, kínai–vietnami háború, a NATO „kettős határozata”, szovjet agresszió Afganisztán ellen, második olajárrobbanás.² Ezek az események természetesen – közvetlenül vagy közvetve – hatottak (egyes esetekben meghatározó módon) a magyar hadtudomány továbbfejlődésére, a napirendre kerülő kutatási, vagy értekezéstémákra.

1 Fischer Ferenc: A megosztott világ TÖRTÉNELMI – POLITIKAI ATLASZA 1941–1991. Pécs–Budapest, 1966, Janus Pannonius Tudományegyetem Pedagógus Szakma Megújítása Projekt Programiroda. 13–15. o.

2 Uo. 14. o.

E felvezetéstől eltérően, az első említésre méltó esemény örömteli volt, hiszen Tóth Lajos vezérőrnagy, akadémiaparancsnok az 1975. január 24-én kelt 010. számú parancsában intézkedett az 1975. évi tanulmányi tervezőmunka végrehajtására.³ Ebben a tudományos kutatómunka módszertani alapjai megismertetésére fordítható idő továbbra is, változtatás nélkül 6–6 tanóra maradt. Ugyanő, a január 30-án kelt 02. számú intézkedésében értékelte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) közép-távú tudományos munkatervében 1974-re meghatározott feladatok végrehajtását, valamint pontosította az 1975. évre meghatározottakat.⁴ E szerint:

- A néphadseregi szintű hadművészeti és katonai vezetési kutatási feladatok megoldása alapvetően lezárult. A társadalomtudományi témák kutatása részben befejeződött, részben a politikai főcsoportfőnök első helyettese által jóváhagyottak szerint 1975-ben tovább folytatódik.
- Befejeződött az akadémiaparancsnok közép-távú kiképzési intézkedését megalapozó alapvető tanulmányok kidolgozása és biztató eredmények születtek a katonapolitikai-hadászati, a hadtudományi, valamint a pedagógiai-módszertani kutatások terén.
- Előrelépés tapasztalható a kutatási részeredmények összefoglalásában, az összegzett munkák tudományos értékének bizottsági megítélésében, egyes problémáknak a parancsnoki és törzshadijáték folyamatában való vizsgálatában, illetve a gyakorlat által igazolt tudományos eredményeknek az oktatásban való alkalmazása vonatkozásában.
- A Tudományos Tanács hatékonyan segítette az akadémia vezetését az oktató-nevelő és a tudományos munkával kapcsolatos döntései megalapozásában.
- 17 akadémiai kiadvány jelent meg 1974-ben, amik eredményesen szolgálták a tanárok látókörének és ismereteinek a bővítését, megfelelő publikációs lehetőséget biztosítottak, illetve hatékonyan segítették elő az oktató-nevelő és tudományos munka tartalmi-módszertani színvonalának emelését.

Ezt követően – ezen eredményekre alapozva – pontosította az 1975. évre tervezett célkitűzéseket, illetve elrendelte az alábbi feladatok kidolgozását elektronikus számítógépre:

- A seregtest és magasabbegységek átcsoportosítása, menetszámvetése.
- Vezetési pontok telepítésének és áttelepítésének számvetése.
- A rakétacsapatok és a tüzérség harci alkalmazásának megtervezésével kapcsolatos számítások hadsereg, illetve hadosztály rakéta- és tüzértörzsekben.
- Hírhálózatok csatornaszámvetése.
- Frekvencia-kiutalások elvégzése a különböző szintű forgalmi rendszerek részére.
- Honi légvédelmi hadosztály és hadsereg megsemmisítési lehetőségének, valamint a harctevékenység hatásosságának számítása.
- Honi légvédelmi rakétaezred (rakétadandár) harci lehetőségeinek meghatározása több változó figyelembevételével.

3 Hadtörténelmi Levéltár Magyar Néphadsereg (HL MN) 1979/T – 397/965. őrzési egység (ő. e.) (1975. 01. 24.)

4 HL MN 1979/T – 397/965. ő. e. (1975. 01. 30.)

- Megsemmisítési valószínűség meghatározása több változó figyelembevételével.
- A tanulmányi folyamat tervezése.
- Harcérték-nyilvántartás.⁵

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia fennállása 25. évfordulója alkalmából – kiemelkedő oktató-nevelő és tudományos tevékenysége elismeréseként – április 4-én Vörös Zászló Érdemrend kitüntetésben részesült, amit a február 15. óta új akadémiaparancsnok: dr. Lantódi József vezérőrnagy az akadémia felsorakozott személyi állománya előtt vett át.⁶

* * *

A hadsereg fejlődése és az azzal szemben támasztott mind újabb követelmények arra kényszerítették az illetékeseket, hogy 1975. július 15-én a 015. számú miniszteri parancsban intézkedjenek a tudományos munka irányításának átszervezésére és továbbfejlesztésére.⁷ E szerint „... Az elmúlt években a néphadsereg valamennyi szervénél erősödött a tudományos gondolkodásra való törekvés. Előrehaladás mutatkozik a tudományos munkával kapcsolatos szemléletben. A tudományos munka területén megfelelő káderek nevelődtek ki. A Honvédelmi Minisztérium különböző szerveinél dolgozók, a tudományos kutatószervekkel rendelkező intézetek és tanintézetek kutatói több olyan tudományos eredményt értek el, amelyeket hasznosítottak a csapatok és törzsek felkészítésében, alapként figyelembe vehetők a hosszabb döntések előkészítésében. A tudományos munka ilyen jellegű kibontakoztatásához eredményesen járult hozzá az 1968-ban felállított Hadtudományi Intézet. A Hadtudományi Intézet tevékenységének tapasztalatai szerint azonban állománya a tudományszervezési feladatok ellátásához soknak, a széles körű kutatómunkához és kutatásirányításhoz viszont kevésnek bizonyult.” (1. o.) Ezért 1975. július 15-ével a vezérkar állományában, a vezérkari főnök közvetlen alárendeltségében létre kell hozni a Tudományos osztályt, amelynek alapvető feladata az MN-szintű tudományos munka tervezése, koordinálása és ellenőrzése. Ezzel egyidejűleg megszűnik a Hadtudományi Intézet, amelynek Hadtudományi Könyvtárának állománya és anyaga átkerül a Hadtörténelmi Intézet és Múzeumhoz; a hadtudományi szakinformációval kapcsolatos feladatkör a Honvédelem című folyóirat szerkesztőségéhez, a Hadtudományi Szakbizottság tevékenységével kapcsolatos ügykör pedig a ZMKA-hoz. A kormány Tudománypolitikai Bizottságában a Magyar Néphadsereget a jövőben a vezérkari főnök képviseli. Mint e miniszteri parancsból is kiviláglik, a katonai felső vezetés szintén elismerte az új katonatudósi kar megjelenését, amelynek tagjai értekezéseikkel sikeresen járultak hozzá, a hadművészet továbbfejlődéséhez, bizonyos új eredmények magyarországi adaptálásához, valamint a Magyar Néphadsereg fejlesztésével kapcsolatos kérdések megválaszolásához.

5 Néhány téma láttán nem nehéz kapcsolatot találni azok és az egyre durvuló katonapolitikai viszonyok között – Sz. M.

6 Csendes László–Gellért Tibor: Kronológia a Honvédség történetéből 1945–1990. Budapest, 1993. HVK Tudományos Munkaszervezési Osztály. 363. o.

7 HL HMT 1978/T – 3/8. ó. e. (1975. 07. 15.)

nyújtsanak segítséget az érintett szervek, valamint a tudományos kutatócsoportok vezetői.

A ZMKA új, középtávú (1976–1980) tudományos munkatervének elkészítése párhuzamosan folyjék az előjáró szervek azonos időszakra vonatkozó terveivel, ezért az ágazati helyettesek a rendelkezésükre álló kapacitás 1/3-át a központi feladatok végrehajtására tartalékolják. Szintén az ágazati helyettesek a saját kutatási témák meghatározásánál a jövőben feltétlenül szükséges témákat helyezték előtérbe. Ezek között szerepeljenek a ki-, illetve átdolgozásra tervezett alapvető tankönyvek, oktatóprogramok, valamint nagygépi programok is. Tervezzék meg, mérjék fel a várható aspiránsok, illetve kandidátusi védések körét, létszámát. Az összegzett anyagot ágazati tudományos ülésen vitassák meg, majd 1976. február 1-jéig bocsássák a Tudományos osztály rendelkezésére.

A Tudományos osztály a kapott adatok alapján – figyelembe véve az Magyar Néphadsereg távlati kutatási tervéből az akadémiára háruló feladatokat – 1976. március 20-áig készítse el a ZMKA új, középtávú (1976–1980) tudományos tervének tervezetét, majd a Tudományos Tanács 1976. április 15-éig megtartandó ülésére készítse elő megvitatásra mind az 1973–1975-ös időszakban végzett tevékenység értékelését, mind az új középtávú terv tervezetét, s a megvitatott anyagokat április 30-ig terjessze fel akadémiaparancsnoki jóváhagyásra.

* * *

Ebben az évben tiszteletre méltó aktivitást mutattak a tudomány megszállottai: 11 fő szerzett tudományos fokozatot (köztük egy közalkalmazott, illetve két hadtörténész, valamint az akadémia három tanára is): Dombrády Lóránd, K. Tóth Lajos (?), Kalló Péter mk. alezredes, Kiss Károly¹³ alezredes, Pleskó Kálmán alezredes, Sarkantyús István (?), Sárai Mátyás¹⁴ alezredes (a filozófiatudományok kandidátusa), Simon Sándor¹⁵ ezredes, Szabó Árpád¹⁶ alezredes, Széplaki János¹⁷ alezredes és Tóth Sándor alezredes. Értekezéseikben – egyebek között – olyan kérdéseket boncolgattak, mint például *A Horthy-hadsereg szárazföldi erőinek gépesítése a győri program időszakában (1938–1940)*; *A katonai gazdálkodás rendszere és továbbfejlesztésének néhány kérdése a Magyar Néphadseregben*; *Szervezési döntés-előkészítés*; *Az MN harckiképzésének (csapatkiképzésének és alapfokú káderképzésének) fejlesztési elvei, irányai 1976–1990-ig*; *Atomrobbanások paramétereinek vizsgálata és meghatározásuk*; *A világnézeti, filozófiai nevelés elvi és gyakorlati kérdései a ZMKA-n folyó oktatásban*; *A hadműveleti (megszállt) területen várható feladatok és azok előkészítése*; *Hadműveleti és harcászati felderítő erők és eszközök harci lehetőségeinek és várható tevékenységük vizsgálata az összefegyvernemi hadsereg támadó hadműveletének békében történő előkészítése időszakában*, továbbá *A 2. és 3. Ukrán Front budapesti*

13 Dr. Kiss Károly (1928–?) alezredes, a ZMKA oktatója, a hadtudomány kandidátusa.

14 Dr. Sárai Mátyás (1930–1990) ezredes, a ZMKA tanszékvezetője, a hadtudomány kandidátusa.

15 Dr. Simon Sándor (1929–2001) altábornagy, a ZMKA parancsnoka, a hadtudomány doktora, egyetemi tanár, Zrínyi Miklós-díjas, a ZMNE Professor Emeritusa.

16 Dr. Szabó Árpád (1925–2007) alezredes, a ZMKA főtanára, a hadtudomány kandidátusa.

17 Dr. Széplaki János (1931–2007) ezredes, a ZMKA tanszékvezető egyetemi tanára, a hadtudomány doktora.

hadművelete 1944. október 29. és 1945. február 13. között. Mint látható, a hadtudósok vizsgálódása meglehetősen sokirányú volt, esetenként „napi problémákat” igyekeztek megválaszolni, s hosszabb szünet után hadtörténeti témákkal is jelentkeztek.

* * *

A tudomány továbbfejlesztését, az erre támaszkodó tananyag-korszerűsítést az oktatók is alapvető feladatuknak tartották, így például például ezekben az években a Műszaki Tanszéken szintén „izzottak a ceruzák”: 1974–1976-ban 12 jegyzet és tanegységlet, illetve 12 téma 46 foglalkozásának hallgatói és tanári példányai készültek el.¹⁸ Úgyszintén, ezekben az években – de az egész évtizeden átívelően – folyt a Hadtáp Tanszéken belül a szakágazati (szakmai) képzés továbbfejlesztése. Ennek lényege, hogy egyre nagyobb szerepet kapott a gazdálkodás és a szállítás tudományos alapon történő oktatása. *„A szaktárgyak oktatásának keretén belül folyt a hadtáptechnikai ismeretek, a gépkocsiszállítás-szervezés, a kis- és középgepek alkalmazása tantárgyak tananyagának oktatása. Ennek megfelelően alakult a hadtápgazdálkodás egész szerkezete és ezen belül az egyes részekre fordított tanórák száma.”*¹⁹

* * *

Az illetékesek időben felismerték azt, hogy a technikai fejlődés eredményeit létfontosságú minél gyorsabban hasznosítani mind az oktató-, mind pedig a tudományos munkában. Ennek köszönhetően, 1976. januárban intézkedés látott napvilágot az akadémia vezető, valamint törzs-tanári állománya vezetéstudományi, illetve feladatmegfogalmazói tanfolyamának megszervezésére.²⁰ E szerint az *„... akadémia oktató-nevelő munkájában, esetenként a tudományos tevékenységében is, növekedett a vezetéstudományi és számítástechnikai ismeretek alkalmazásának a színvonalala és hatékonysága... Ugyanakkor azonban az eredmények még nem általánosak... Az e téren való előrelépés szükségességét bizonyítja az a tény is, hogy a csapatvezetés korszerűsítése és automatizálása egyre erőteljesebb ütemben halad, a következő fejlesztési időszakban a számítástechnikai eszközök a törzsek és a csapatok mindennapos vezetési eszközeivé válnak.”* (1–2. o.) Ezért a fenti állomány részére állománycsoportonként februárban és márciusban kéthetes tanfolyamot szerveznek azzal a céllal, hogy tájékoztatást kapjanak az automatizált csapatvezetési rendszerek építésének, valamint az MN-ben folyó rendszerszervezési tevékenységének helyzetéről, a közeljövő feladatairól és az abból fakadó képzési követelményekről; megismerjék a csapatvezetés korszerűsítésével összefüggő rendszerszemléletű tudományok lényegét és eszközeit, a feladatmegfogalmazás módszertanát és az alkalmazás néhány célszerű változatát, továbbá a számítógépes programok alkalmazásának gyakorlatát, s annak az oktatás keretében való felhasználása lehetőségeit.

Lantódi vezérőrnagy nem csak elrendelt dolgokat, de annak végrehajtását is ellenőrizte, illetve levonta belőlük a szükséges következtetéseket. Ezt tette a fenti

18 Mikó Lajos alezredes: Műszaki tanszék. Akadémiai Közlemények. 120/3. Az akadémia szerveinek története III/A. kötet. Szárazföldi ágazat tanszékeinek története. ZMKA, Bp. 1985. 193. o.

19 Dr. Körmendy István nyá. alezredes: Hadtáp tanszék. Akadémiai Közlemények. 120/3. Az akadémia szerveinek története III/B. kötet. Szárazföldi ágazat tanszékeinek története. ZMKA, Bp. 1985. 80. o.

20 HL MN 1979/400/968. ó. e. A ZMKA Parancsnokának 3. sz. Intézkedése (1976. január)

tanfolyammal is, amikor május 30-án értékelte az akadémia vezető, valamint törzs-tanári állománya vezetéstudományi, illetve feladatmegfogalmazói tanfolyamát.²¹ E szerint február–május folyamán 6 turnusban, kéthetes tanfolyamokon 122 fő szerzett új, fontos ismereteket. A tanfolyam hasznos és eredményes volt, az elhangzott előadások hozzájárultak az automatizált csapatvezetési rendszerek megértéséhez. A megismertetett rendszerelméleti kérdések nélkülözhetetlenek az akadémia oktató-nevelő és tudományos tevékenységében. A szerzett ismeretek elősegítik a vezetéstudományi és számítástechnikai eredmények hatékonyabb alkalmazását az oktatásban. E tanfolyamot a tanári továbbképzés egyik formájaként továbbra is fenn kell tartani! – döntött az akadémia parancsnoka.

Ugyanő, a szeptember 30-ai, 31 oldal terjedelmű parancsában értékelte az 1974–1976. tanulmányi években végzett munkát, illetve megszabta meg az 1976–1977. évi feladatokat.²² Megállapította, hogy az elmúlt két tanév során a tudományos kutatómunka eredményei elősegítették a tananyag-korszerűsítést, az oktató-nevelő és tudományos munka hatékonyabbá válását, ugyanakkor kevés viszont a tudományosan képzett kutató. A végső összegzés mégis pozitív kicsengésű volt: *„Az Akadémia személyi állománya az elmúlt két tanulmányi évben feladatait alapvetően megoldotta. Tovább korszerűsítette az oktató-nevelő munkát, hatékonyabban folytatta a tudományos tevékenységet. Az elért eredmények jelentősek és alkalmasak arra, hogy a hiányosságok következetes felszámolásával... a soron lévő (sic!) és a közeli perspektívában jelentkező feladatokat eredményesebben hajtsa végre.”*

E tapasztalatok alapján szabott – e téren – olyan feladatot a már beindított tanévre vonatkozóan, miszerint célirányosabbá kell tenni a had- és társadalomtudományi kutatómunkát, hogy az akadémia élenjárjon ezen a területen. A tudományos kutatómunka tervezése irányításának javításával teremtsék meg a magasabb szintű követelmények megvalósításának feltételeit. Növeljék az akadémia törzs-tanári állományában a tudományos fokozattal rendelkezők, illetve arra pályázók részarányát. Tegyék tervszerűbbé a hallgatók tudományos munkára történő felkészítését;

További, fontos lépés volt a jövő szempontjából a Katonai vezetési tanszék és a Számítóközpont egyesítése.²³ Az így létrejött új szervezet Rendszerszervezési, Vezetésgépesítési és Automatizálási (REVA) tanszék és Számítóközpont néven működik tovább azzal a céllal, hogy – többek között – biztosítsa a megnövekedett minőségi és perspektivikus követelmények magas színvonalú kielégítését a képzés, a tudományos kutatás és egyéb igények terén, valamint vigye közelebb a tanári kart a számítástechnikai gyakorlathoz.

1976-ban a hadtudományi aspiránsok „évtizedcsúcsot” döntöttek: 12 fő védte meg eredményesen kandidátusi értekezését. Így, a magyar hadtudomány új reprezentánsává vált Balla János (?), Bauer Frigyes (?), Juhász Attila (?), Kádár Pál (?), Kovács Attila (?), Léka Gyula²⁴ alezredes, Ország Imre²⁵ alezredes,

21 HL MN 1979/T – 401. ó. e. A ZMKA Parancsnokának 04. sz. Intézkedése (1976. 05. 30.)

22 Uo. A ZMKA Parancsnokának 076. sz. Parancsa (1976. 09. 30.)

23 HL MN 1979/T – 401. ó. e. A ZMKA Parancsnokának 078. sz. Parancsa (1976. 10. 14.)

24 Dr. Léka Gyula (1931–) vezérőrnagy, MN műszaki főnök, a hadtudomány kandidátusa.

25 Dr. Ország Imre (1931–) ezredes, katonai attasé, a hadtudomány kandidátusa.

Pataky Iván²⁶ alezredes, Peták György mk. alezredes, Pusztai János²⁷ ezredes, Szendi József ezredes és Zentai Artur alezredes. Olyan kérdésekre kerestek – többek között – választ, mint: *A rakéta- és tüzbemérés, valamint a katonai geodézia csillagászati irány-meghatározási módszereinek vizsgálata; Intézkedési tervek vezérlése hálódigram-módszerrel; A demográfia hatása a fegyveres erők kiegészítésére; Az országmozgósításra kidolgozott speciális intézkedési tervek végrehajtásának vezénylése hálódigram-módszerrel; A hidrotechnikai záruk hadműveleti-harcászati jelentősége és fegyveres harcra gyakorolt hatásuk; A rendszeresített harci repülőeszközök fedélzeti berendezései megbízhatóságát és élettartamát meghatározó főbb tényezők számítási módszerei; Megyei polgári védelem vezetése háborúban; A rendszeresített harci repülőeszközök üzembenntartási rendszerének megbízhatóságát növelő főbb tényezők meghatározása és számítása; Az összefegyvernemi hadsereg támadó hadműveletének néhány problémája hegyes körzetekben, hagyományos fegyverek alkalmazása esetén, valamint A rakéta- és tüzer tűzvezetési gyakorlások továbbfejlesztése az összefegyvernemi magasabbegységeknél.* Érdekes – és a hadsereg-modernizálás (hadműveleti-harcászati rakétadandár; új repülőgép- és rakétatípusok, informatikai fejlesztések, stb.) következtében érthető – módon ebben az évben megszorodott a „csapatemberek” aránya, miközben az akadémiát – kivételesen – csak egy fő képviselte.

Dr. Lantódi József vezérőrnagy, akadémiaparancsnok 1977. január 17-én intézkedett²⁸ az akadémiai nyelvvizsgák végrehajtására, mivel az „... Akadémián folyó oktató-nevelő és tudományos munka teljes értékű – a követelményeknek megfelelő és színvonalas – végzése, megköveteli az idegen – mindenekelőtt az orosz – nyelvismeretet. Az állami nyelvvizsgák jelenlegi rendszere és az erre történő felkészülést célzó akadémiai nyelvtanfolyamaink, nem felelnek meg minden tekintetben a katonai szaknyelv követelményeinek. Ezért, a Magyar Néphadseregben, ezen belül az akadémiai oktató-nevelő valamint tudományos tevékenységet jól és célszerűen szolgáló, akadémiai nyelvvizsga bevezetését rendelem el. Az akadémiai orosz nyelvvizsga, illetve az ennek megfelelő nyelvtudás a tanári követelményrendszer egyik alapvető eleme lesz. Az akadémiai nyelvvizsga – tekintettel annak követelményeire, valamint az MTA elnökének 1/1970. MTA. E [A. K.13.] számú utasítása 3.§.1. bekezdésében foglaltakra – mentesíti a jelöltet az adott nyelvből – kandidátusi nyelvvizsga letétele alól.” (1. o.) – szolt e mind a minőségi oktatás fejlesztése, mind a tudományos továbbképzés szempontjából nagyon fontos intézkedés. Ezért az akadémián folyó 2 éves nyelvtanfolyamot 1977 ősztől át kell szervezni az akadémiai nyelvvizsga követelményeinek megfelelően. A vizsgák megszervezéséért, lefolytatásáért, ellenőrzéséért és nyilvántartásáért a Tudományos osztály lett a felelős.

Az intézkedés mellékleteként kiadták *Az akadémiai nyelvvizsga rendszere* című anyagot is. Ebben, a vizsgáztatással kapcsolatos tennivalók részletezésén túl azt is előírták, hogy a Vizsgajegyzőkönyv 1. számú példányát a Tudományos Minősítő Bizottság Hadtudományi Szakbizottsága (TMB HSZB) Titkárságának meg kell küldeni.

* * *

26 Dr. Pataky Iván (1930–2012) ezredes, a PVOP osztályvezetője, a hadtudomány kandidátusa, Tanárky-díjas.

27 Dr. Pusztai János (1931–2005) ezredes, a ZMKA PK első helyettese, hadosztálytörzsfőnök, a hadtudomány doktora.

28 HL MN 1979/T – 402. ó. e. A ZMKA Parancsnokának 8. sz. parancsa (1977. 01. 17.)

1977. február végén egy vaskos akadémiaparancsnoki intézkedés látott napvilágot az új, korszerűbb „KÖVETELMÉNY ÉS TANTERV” kidolgozására.²⁹ Az Oláh István altábornagy, vezérkari főnökhöz jóváhagyásra felterjesztett, 1978. szeptember 1-jétől életbe lépő új „Követelmények és Tanterv”-ben rögzítették: „Az oktató-nevelő munka során a nevelésközpontú oktatás követelményeit érvényesítve el kell érni, hogy az Akadémiát végzett tisztek megszerezzék a várható beosztásukhoz szükséges, alkotó gondolkodáson nyugvó és a szocialista meggyőződéssel párosuló teljesítményképes tudást. Képességeiket úgy kell fejleszteni, hogy az tegye lehetővé ismereteik alkotó módon való alkalmazását és tudásuk önálló továbbfejlesztését; legyenek képesek a lényeg megragadására... legyenek képesek a tudományos munka végzése legfontosabb módszereinek ismeretében a feladatok és az új problémák megoldására.” [Kiemelés tőlem – Sz. M.]” (7. o.)

Az akadémiaparancsnok 027. számú intézkedésében értékelték a ZMKA közép-távú tudományos munkatervében 1976-ra meghatározott feladatok végrehajtását, illetve pontosították azt 1977. évre vonatkozóan.³⁰ E szerint 1976-ban a fő figyelem a különböző szintű tudományos munkaterv elkészítésére, a tervekben rögzített kutatási feladatok beindítására, az alapvető tankönyvek kidolgozásának megkezdésére, valamint a számítógépes bázis fejlesztésére irányult. Néhány központi feladat elindítását késleltette a tervezési folyamat elhúzódása. Az akadémiai szintű kutatások időben megkezdődtek. A Tudományos Tanács (TT) hatékonyan segítette az akadémia vezetését feladatai ellátásában.

Az Akadémiai Közlemények 7, az Akadémiai Értesítő 6, a Katonapolitikai sajtótájékoztató 10 lapszáma jelent meg az elmúlt évben – a nyomdai túlterheltség miatt némi késéssel is. Ugyanakkor a Vitacikkek című kiadvány megszüntetése érezhetően csökkentette a publikációs lehetőségeket. „Összességében megállapítható, hogy az akadémia vezetői, törzs és tanári állománya a ZMKA középtávú tudományos tervében az 1976. évre tervezett feladatokat alapvetően teljesítette. Az időközben bekövetkezett változások szükségessé teszik, hogy a ZMKA középtávú tudományos tervében módosításokat eszközöljenek” (2–3. o.) – summázott Lantódi vezérőrnagy.

Ezt követően konkrét pontosításokat hajtott végre az 1977. évi tervben, rögzítette TT éves programját, melyből a novemberi napirendeket érdemes kiemelni:

1. Akadémiai /hadtudományi egyetemi/ [Micsoda előrelátás!!! – Sz. M.] doktori cím odaítélésével kapcsolatos szabályozás tervezetének megvitatása.

2. A hadtudományok doktora tudományos fokozat elnyerésére irányuló tevékenység helyzete az akadémián; e tevékenység szervezésének és segítésének feladatai.

Az Akadémiai Közlemények 7, az Akadémiai Értesítő 6 számát tervezték kiadni, valamint a Katonapolitikai Sajtótájékoztatóból havonta 1–1 számot.

Érdekes dolgokat árul el az intézkedés 1. számú melléklete, ami a „Feladatok kidolgozása ESZG-re [elektronikus számítógépre – Sz. M.] az 1977. évben” címet viseli. Ebben ilyen feladatok szerepeltek, mint:

29 HL MN 1979/T – 399/967. ő. e. A ZMKA Parancsnokának 019. sz. Intézkedése (1977. 02. 25.)

30 HL MN 1979/T – 399/967. ő. e. A ZMKA Parancsnokának 027. sz. Intézkedése (1977. 03. 22.)

- a Tudományos Könyvtár nyilvántartásának és a tájékoztatás rendszerének ESZG-re történő kidolgozása; a tüzérség harci alkalmazásának számvetése támadásban;
- a roham tüzérségi előkészítésének és támogatásának tervezése;
- seregtestek vegyivédelmi anyagi biztosítása;
- a hadsereg hadműveletének (a hadosztály harcának) anyagi biztosítása és a szállítások megtervezése;
- a rádiólokátorok felderítési körzeteinek és a légvédelmi rakétakomplexumok realizálható megsemmisítési zónáinak meghatározása kis- és földközeli magasságon;
- a vadászrepülőök harci lehetőségeinek meghatározása.

Mindezzel kapcsolatban, csak annyit: egyrészt, aki egyszer is megpróbált manuálisan elkészíteni akár ezeknél egyszerűbb számvetéseket is, az tudja, mit jelent ezek számítógépre vitele! Másrészt a legrosszindulatúbb megközelítéssel sem mondható, hogy a fenti témák nem a legújabb hadművészeti kérdések minél gyorsabb és magasabb szintű megválaszolásának elősegítését szolgálták! (Esetleg, még a mai katonaszíveket is megdobogtatón!)

* * *

A sok éves erőfeszítés, talán kezdte meghozni a gyümölcsét, ugyanis az Állami Vizsgáztató Bizottság Titkársága jelentést terjesztett fel Reményi Gyula vezérőrnagyhoz, a vezérkari főnök első helyetteséhez, a végzett hallgatókkal lefolytatott beszélgetések főbb tapasztalatairól.³¹ S, ebben szerepelt egy olyan – remélhetően őszinte – mondat is, miszerint a hadtáptisztek sürgették a hallgatóknak az akadémián folyó tudományos kutatómunkába történő fokozottabb bevonását.

A hadtudományi aspiránsképzés 1972–1976 évi „hossz”-a (hausse) után, amikor évente 9–12 új kandidátust avattak, az 1977. év ugyanennek „bessz”-eként ítélt meg, a mindössze 5 új hadtudósával! Ezért, külön köszönet az ekkor bizonyítónak: Halász László³² alezredesnek, Hunyadi Károly alezredesnek, Juhász Pál alezredesnek, Lapos Mihály ezredesnek és Zábory Sándor ezredesnek. Néhány megvédett értekezés címe: *A hőre lágyuló műanyagok extrudálásának elmélete, az extrudálási folyamat számítógépes szimulációja; A hadtudományi kutatómunka felsőszintű tervezése; Az összefegyvernemi hadsereg első támadó hadművelete hadtápbiztosításnak megtervezése és végrehajtása, továbbá A Kossuth Lajos Katonai Főiskola multimedia rendszere és a KLKF harcozetői gyakorló-berendezése.*

Az 1978-as esztendő új területen hozott szívet melengető tudományos sikert. Ugyanis az akadémiai képzés egyre magasabb színvonalát jól tükrözte az a tény, miszerint a Híradástechnikai Tudományos Egyesület pályázatot hirdetett a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán, a ZMNE Híradó szakán és a Kandó Kálmán Villamosipari Főiskolán 1977-ben végzett hallgatók számára, akik szakdolgozataikkal vehettek részt e vetélkedőn. Nos, ezen a nemes megmérettetésen Koczka

31 HL MN 1979/T – 410. ó. e. 0523/1/1977. (1977. 07. 27.)

32 Dr. Halász László (1941–) ezredes, a ZMNE egyetemi tanára, Professor Emeritus, a hadtudomány doktora.

Ferenc őrnagy I. díjat nyert, két végzett hallgató pedig II. díjat. Jogos büszkeséggel állapíthatta meg Lantódi vezérőrnagy, hogy „E magas szakmai elismerés arra mutat, hogy a híradó hallgatók által készített szakdolgozatok tartalmilag kiállják az összehasonlítás próbáját más szakmai /polgári/ egyetem végzős hallgatóinak szakdolgozataival.”³³

* * *

A nyár derekán jelent meg a törzs-tanári állomány 1977–1978. tanulmányi évben végrehajtott nyelvoktatásának értékelése, valamint a nyelvoktatás további feladataira vonatkozó parancs.³⁴ Nos, ebben szerepel Lantódi vezérőrnagynak egy – jelen témánkhoz kapcsolódó – olyan mondata, miszerint mindenekelőtt az orosz és német nyelv [Ez utóbbi új elvárás! – Sz. M.] tanulását kell szorgalmazni, s alapvető cél a katonai szakirodalom tanulmányozására való felkészítés legyen.

1978-ban az akadémia vezetése visszatért az évenkénti értékeléshez.³⁵ Ebben – sok más lényeges megállapítás mellett – meglepéssel rögzítette, hogy a tudományos munka terén elvégezték az időarányos feladatokat, valamint a két meghirdetett pályázat több kiemelkedő tudományos munkát eredményezett. Előrelépés történt a hallgatók tudományos munkába való bevonása terén is. Ezt követően Dr. Lantódi József vezérőrnagy megszabta az 1978–1979. tanulmányi év fő feladatait. Ennek során – egyebek között – megparancsolta, hogy a tudományos munkában tegyék még tervezettebbé a tudományos káderképzést, az aspiránsok segítségét és a fiatal tanárok aspirantúrára jelentkezésének támogatását. Szervezzék meg a hallgatói tudományos körök konferenciáját.

Az akadémiai képzés folyamatos korszerűsítése jegyében december 14-én egy 19 oldalas parancs jelent meg a tananyag-kidolgozásra, -elbírálásra és -jóváhagyásra vonatkozóan.³⁶ Ebben definiálták, hogy a tankönyv valamely tantárgy ismeretanyagát *tudományos igényyel* [Kiemelés tőlem – Sz. M.] megfogalmazó és rendszerező, a tanulmányi folyamat felépítésének megfelelően felosztott, érthetően és szemléltetően szerkesztett, időtálló könyv, amely kielégíti az akadémián folyó speciális felnőttoktatás sajátosságainak megfelelő didaktikai követelményeket.

Ugyanezen a napon egy másik, hasonlóan fontos, 10 oldalas parancs viszont a tanári állomány csapatgyakorlatának, a néphadsereg és a csapatok élete ismeretének, valamint az ismeretek szinten-tartásának szabályozása tárgyában hozott döntéseket.³⁷ Ennek bevezetőjében hangsúlyozták, hogy „A képzés gyakorlatiassága egyik fontos feltétele, hogy az Akadémián tanári beosztást betöltő tisztek a néphadsereg és a csapatok életéről olyan konkrét tartalmú és mértékű ismeretekkel, valamint gyakorlati jártassággal és készséggel rendelkezzenek, amelyek birtokában maradéktalanul képesek saját tantárgyuk konkrét képzési érvényesítésére és teljesítésére mind az oktató-nevelő, mind a tudományos és kidolgozó munka [Kiemelés tőlem – Sz. M.] területén.”

33 HL MN 1979/T – 403. ó. e. A ZMKA Parancsnokának 20. sz. parancsa (1978. 03. 13.)

34 HL MN 1979/T – 403. ó. e. A ZMKA Parancsnokának 065. sz. parancsa (1978. 07. 15.)

35 Uo. A ZMKA Parancsnokának 0105. sz. parancsa (1978. 11. 08.)

36 Uo. A ZMKA Parancsnokának 0116. sz. parancsa (1978. 12. 14.)

37 HL MN 1979/T – 403. ó. e. A ZMKA Parancsnokának 0117. sz. parancsa (1978. 12. 14.)

(1. o.) A fenti ismeretek megszerezhetőek – sok más mellett – tudományos konferenciák előkészítésében és levezetésében való tevéleges részvétellel.

* * *

Ettől az évtől kezdve, ismét tartós növekedésnek indult a tudományos továbbképzésen eredményesen szereplők száma. 1978-ban kandidátusi fokozatot szerzett Bartos Jenő³⁸ alezredes, Horváth István (?), Máté László (?), Mórocz Lajos³⁹ altábornagy, Report József alezredes, Szabó László⁴⁰ alezredes, Varga József (?) és Várhegyi István alezredes. A megvédett témák között szerepelt: *A honi vadászpilóta-ezred harctevékenységeinek főbb sajátosságai az ellenség harcászati légiereje hagyományos eszközök alkalmazásával végrehajtott csapásai elhárításakor; A vegyi sérültek gyógyító-kiürítő ellátásának szervezési kérdései a csapat-tagozatokban; Inkorporált nukleáris hasadványtermékek kiürülésének fokozása; A szárazföldi csapatok magyarországi mozgósításának történelmi tanulságai; A háttországvédelmi katonai erők vezetése; Szárazföldi hadműveletek a Déli-Mészközpok körzetében és azok környékén, az első világháború idején, 1915-1917 között; Az összefegyvernemi hadsereg első támadó hadműveletének anyagi biztosítása /a közelebbi feladatig/, A közlemények továbbításának rendszere és módszere a NATO fegyveres erők vezeték nélküli hálózatain, ezek észlelésének lehetőségei rádiófelderítés útján.*

* * *

A Magyar Néphadsereg korábbiakban felvillantott folyamatos fejlődése 1979 elejére ismét aktuális feladattá tette a katonai oktatás további korszerűsítését is. Így, a honvédelmi miniszter 4/1979. sz. (HK.6.) utasítása intézkedett a katonai tanintézetek tanári állománya minőségi összetételének javítására.⁴¹ Ebben nagyon sok végzettségi, tapasztalati, oktatási, pszichikai stb. követelményt támasztott mind a hivatásos állományú, mind a polgári tanárokkal szemben, de ezek mellett egyik kategóriával szemben sem maradt ki még egy nagyon fontos „elvárás”: szakterületükön megfelelő adottságokkal kell rendelkezniük a *tudományos kutató-kísérletező munka* végzésére. [Bár hiányolható – de talán korai is lett volna általános követelménnyé tenni? – a tudományos fokozat megléte – Sz. M.]

* * *

A jövő tudósgenerációjának felkészítése szempontjából fontos intézkedés látott napvilágot a hallgatói tudományos munkáról tartandó konferencia megszervezésére és megtartására.⁴² Az 1979. június 13-i konferencia feladatául szabta az e területen felhalmozódott tapasztalatok összegzését, hasznosítását, a további feladatok kijelölését, valamint az egységes gyakorlat kialakítását. A korreferátumok felkért előadói

38 Dr. Bartos Jenő (1933–) alezredes, a ZMKA tanszékvezető-helyettese, a hadtudomány kandidátusa.

39 Dr. Mórocz Lajos (1931–) vezérezredes, vezérkarifőnök-helyettes, az 5. hadsereg parancsnoka, kiképzési főcsoportfőnök, honvédelmi minisztériumi államtitkár, a hadtudomány doktora.

40 Dr. Szabó László (1927–1987) alezredes, a ZMKA hadművészet története főtanára, a hadtudomány kandidátusa.

41 HL MN 1979/8/12. ő. e. (1979. 01. 10.)

42 HL MN 1979/406/976. ő. e. A ZMKA Parancsnokának 57. sz. Intézkedése (1979. 05. 28.)

megvizsgálják a tanszékek, az osztályfőnökök és a Tudományos könyvtár szerepét a hallgatói tudományos tevékenység megszervezésében, irányításában, illetve támogatásában.

Az Akadémia és a hadtudomány jelentős elismertségeként könyvelhető el, hogy a Magyar Tudományos Akadémia elnöke – a honvédelmi miniszter javaslatára – Dr. Kolozsvári Sándor ezredest, a Híradó tanszék vezetőjét, a hadtudomány kandidátusát kinevezte az MTA Interkozmosz Tanácsa Úrtávközlési Szakbizottsága tagjává.⁴³

Július végén az akadémiaparancsnok adott ki intézkedést a „Tanulmányi és Személyügyi adatbázis és programrendszer” létrehozására.⁴⁴ Ezt azzal indokolták, hogy az „... akadémia vezető szervei által végzett tervező-szervező, kidolgozó és koordináló-elemző munka megalapozottabb végrehajtása érdekében meg kell kezdeni a parancsnoki döntéselőkészítés (sic!) adat- és információ igényének rendszerbe foglalását, az ezzel kapcsolatos számítógépes szolgáltatás megszervezését”. (1. o.) Ezzel biztosítható az akadémia vezetése részére a tanulmányi, a tudományos és a személyügyi munkához szükséges alapvető adatok rendszeres gyűjtése, tárolása, nyilvántartása és rendezése. E munkálatot a légvédelmi és repülőhelyettes irányítja, s a „Rendszertervet” 1982. június 30-áig kell elkészíteni, majd ezt követően lehet intézkedni a munka további szakaszaira. Tehát, ebben az időszakban szinte nem jelent meg lényeges akadémiaparancsnoki parancs, vagy intézkedés, ami ne érintette volna a tudományos tevékenységet.

Lantódi vezérőrnagy 1979. december 18-án írta alá 0109. számú parancsát az 1978–1979. tanulmányi évben végzett munka értékeléséről és az 1979–1980. tanulmányi év feladatairól.⁴⁵ E szerint – az egyéb területek elvégzett munkáinak összefoglalásán túl – a tudományos munka egyik fő irányát a tudományos kádereképzés reálisabb feltételeinek megteremtése képezte. Emellett tovább növekedett a tananyag tudományos megalapozottsága, tartalmasabbá vált a törzs-tanári tisztii állomány hadtudományi továbbképzése. Tervszerűbb lett a kiemelkedő képességű hallgatók bevonása a tanszéki tudományos feladatok végzésébe. Emellett tovább növekedett a tananyag tudományos megalapozottsága, tartalmasabbá vált a törzs-tanári tisztii állomány hadtudományi továbbképzése, akárcsak a tudományos képzés, hatékonyabbnak bizonyult a pályázók felkészítése, valamint segítése, szervezettebb lett a kandidátusi vizsgák előkészítése és levezetése. (7. o.)

E tényre támaszkodva szabta meg Lantódi vezérőrnagy az 1979–1980. tanulmányi év – egyebek mellett – tudományos főbb feladatait, mint például a tananyag-korszerűsítés tudományosabb elrendezésének a folytatása; a kiemelkedő képességű hallgatókkal való foglalkozás szakszerű és koordinált továbbfejlesztése; a hadsereg és a hadtudomány fejlődésével összefüggő új elemekre, a lehetséges háború kirobbanásának és megvívása módozatainak elmélyültebb kutatására történő koncentráció. Mindezek mellett a tudományos munka fő területe a tananyag-kidolgozás legyen, de emellett összegezzék az elmúlt 5 éves időszak eredményeit és tapasztalatait, valamint fokozzák a hallgatók érdeklődését és aktivitását a tudományos tevékenység iránt.

43 HL MN 1979/406/976. ő. e. A ZMKA Parancsnokának 65. sz. parancsa (1979. 06. 11.)

44 HL MN 1979/T – 405/975. ő. e. A ZMKA Parancsnokának 076. sz. Intézkedése (1979. 07. 27.)

45 HL MN 1979/T – 405/975. ő. e. (1979. 12. 18.)

Bár – értelemszerűen – külön nem tért ki a hadtudományi továbbképzésre, de megállapítható, hogy ebben az évben szintén eredményes munka folyt e rendkívül fontos területen is: 9 aspiráns védte meg értekezését 1979-ben. A kandidátusok egyre népesebb táborához csatlakozott Csonka Lajos (?), Janza Károly⁴⁶ alezredes, Lindner Miklós⁴⁷ vezérőrnagy, Pirityi Sándor újságíró, Sándor György ezredes, Sebők Elek (?), Soós Károly alezredes, Szőke László és Walch Emil (?). Ők – egyebek között – olyan témákkal gazdagították a magyar tudományt, mint *Az MN háttérországvédelmi csapatai vegyi-, sugárfelderítő rendszerének korszerűsítése és továbbfejlesztése; Javaslat a híradó alkatrész-gazdálkodás korszerűsítésére; Koalíciós összetételű összefegyvernemi hadsereg híradása korszerűsítésének lehetőségei; A leszerelés; A tömegpusztító vegyifegyverekben alkalmazott szuper-toxikus harcanyagok gyors felderítésére alkalmas ionizációs érzékelő elemek /detektorok/ kidolgozása a vegyifelderítő eszközökhöz; A honi légvédelmi rakétaezred /-dandár/ harcálláspontjára érkező információk osztályozása, feldolgozása és ábrázolása; Az indítási időpontok problémája, illetve Kozmikus geodéziai eljárások a katonai térképészet feladatainak megoldásában.* Jól látható, hogy az időszak egyre feszítettebb katonapolitikai viszonyai következtében némileg – de indokoltan – elsőbbséget kaptak a háttérország-, az ABV- és a légvédelem, vagy a hadműveleti-harcászati rakétacsapás kérdései.

* * *

Áttekintve a magyar hadtudománynak az 1970-es évek második felében bekövetkezett fejlődését, megállapítható, hogy az jelentős utat tett meg mind az akadémiai tevékenységben, mind a hadtudományi továbbképzésben. A katonai felsőoktatás korszerűsítésének – a lehetőségek szerinti – mindinkább tudományos alapokra helyezése jó ütemben haladt előre.

Az aspiránsképzés, bár ebben az öt évben adós maradt az újabb hadtudomány doktora fokozatot szerzett(ek)ekel, de tiszteletre méltó eredménynek tekinthető a 45 új kandidátus, akiknek többsége rendkívül jelentős kérdések megoldásával, vagy részleges megválaszolásával hozzájárult a hadtudomány és a katonai felsőoktatás továbbfejlesztéséhez, valamint a Magyar Néphadsereg további korszerűsítéséhez. Tisztelet érte!

46 Dr. Janza Károly (1939–) mk. altábornagy, a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola növendéke, helyettes-államtitkár, Zrínyi Miklós Díjas, a „Corvinus Egyetemért Emlékérem” arany fokozatának kitüntetettje.

47 Dr. Lindner Miklós (1932–) altábornagy, MN híradófőnök, a hadtudomány kandidátusa.